

Stanisław Gross

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 17/1(181), 49-50

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

1. PYTANIE:

Czy pozostały przy życiu małżonek jest uprawniony do wystąpienia wobec spadkobierców zmarłego małżonka z żądaniem ustalenia nierównych udziałów w majątku, który stanowił ich majątek dorobkowy?

ODPOWIEDŹ:

Pozostały przy życiu małżonek może wystąpić przeciwko spadkobiercom zmarłego współmałżonka z żądaniem ustalenia nierównych udziałów w majątku, który był objęty małżeńską wspólnością majątkową.

Żądanie ustalenia nierównych udziałów we wspólnym majątku (z uwzględnieniem stopnia przyczynienia się do jego powstania) przysługuje w myśl art. 43 § 2 k.r.o. każdemu z małżonków, jeżeli istnieją ku temu ważne powody. Okoliczność, że ustanie wspólności nastąpiło wskutek śmierci małżonka, nie może pozbawić drugiego małżonka prawa wystąpienia z takim żądaniem. Inaczej też niż w sytuacji odwrotnej, kiedy o ustalenie nierównych udziałów występują spadkobiercy zmarłego małżonka (art. 43 § 2 zd. drugie k.r.o.) — dopuszczalność takiego żądania ze strony małżonka pozostałego przy życiu nie zależy od tego, czy przed śmiercią współmałżonka wytoczył on powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód.

Jak można przypuszczać, wątpliwość wyrażona w rozważanym pytaniu powstała w związku z treścią art. 922 § 2 k.c., który stanowi że nie należą do spadku m.in. „obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą”. Gdyby bowiem przyjąć, że odpowiednikiem prawa żądania ustalenia nierównych udziałów jest — w okolicznościach usprawiedliwiających takie żądanie — „obowiązek” po stronie drugiego małżonka, to można by twierdzić, że z chwilą śmierci małżonka obowiązek ten wygasa. Stanowisko takie byłoby jednak oczywiście błędne. Skoro bowiem prawa wynikające ze wspólności małżeńskiej przechodzą na spadkobierców, to muszą też na nich przechodzić związane z tym obowiązki, a więc również legitymacja bierna w sprawie o nierówne udziały w majątku, który był objęty wspólnością ustawową.

2. PYTANIE:

W jakim trybie ma być zgłoszone powyższe żądanie, skoro pozostały przy życiu małżonek jest współspadkobiercą małżonka zmarłego?

ODPOWIEDŹ:

Po śmierci współmałżonka żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym — do czasu wszczęcia postępowania nieprocesowego o podział majątku wspólnego — zgłasza się w pozwie skierowanym przeciw spadkobiercom zmarłego małżonka. Po wszczęciu takiego postępowania o żądaniu ustalenia nierównych udziałów orzeka sąd w tym postępowaniu. Postępowanie o podział majątku wspólnego może być prowadzone łącznie z postępowaniem o dział spadku.

Żądanie ustalenia nierównych udziałów we wspólnym majątku staje się aktualne dopiero z chwilą ustania wspólności i trwa do czasu uprawomocnienia się postanowienia o podziale majątku wspólnego. Od chwili bowiem ustania wspólności do bezudziałowego poprzednio majątku, który był nią objęty (art. 35 k.r.o.), stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 42 k.r.o.), po prawomocnym zaś zakończeniu postępowania o podział majątku wspólnego żądania takiego nie można już dochodzić, choćby w postępowaniu tym nie było ono zgłoszone (art. 567 § 1 i 3 w związku z art. 618 § 3 k.p.c.).

Ponieważ nie ma obowiązku dokonywania podziału majątku po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej, przeto brak podstaw do tego, by odmówić małżonkowi prawa wystąpienia z żądaniem ustalenia nierównych udziałów przed wszczęciem postępowania w tym przedmiocie. Skoro zaś w myśl art. 13 § 1 k.p.c. sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej, a nie ma przepisu przewidującego szczególny tryb postępowania dla spraw o ustalenie nierównych udziałów, prowadzonych niezależnie od postępowania o podział majątku wspólnego, to z żądaniem ustalenia nierównych udziałów należy wystąpić w pozwie.

Jeżeli jednak żądanie takie ma być rozpoznane w czasie, gdy postępowanie o podział majątku wspólnego już się toczy, to rozstrzyga o nim sąd jedynie w tym postępowaniu (art. 567 § 1 k.p.c.). Gdy sprawę o ustalenie nierównych udziałów wszczęto wcześniej, przekazuje się ją do dalszego prowadzenia sądowi, przed którym toczy się postępowanie o podział wspólnego majątku (art. 567 § 3 w związku z art. 618 § 2 zd. drugie k.p.c.), z tym zastrzeżeniem, że jeśli wyrok w sprawie o ustalenie nierównych udziałów już zapadł, to przekazanie następuje tylko wówczas, gdy sąd rewizyjny uchyli wyrok i przekaze sprawę do ponownego rozpoznania (art. 567 § 3 w związku z art. 618 § 2 zd. trzecie k.p.c.).

Postępowanie o podział majątku wspólnego może się toczyć łącznie z postępowaniem o dział spadku, w którym pozostały przy życiu małżonek uczestniczy również jako współspadkobierca. W razie sporu co do ustalenia nierównych udziałów sąd może wydać w tej kwestii postanowienie wstępne (art. 567 § 2 k.p.c.).

Opracował Stanisław Gross